

## संस्कृतम् ( सम्प्रेषणात्मकम् ) (Code No. 122)

कक्षा- दशमी

अप्रैल-सितम्बर ( 2015 ) प्रथमं सत्रम्

1. (i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 1 - 10% 20%
- (ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 - 10%
2. संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 - 30%
1. रचनात्मक-मूल्याङ्कनाय संस्कृते रचनात्मकानि कार्याणि, व्यवहारे संस्कृत-प्रयोगः, गतिविधयः, गृहकार्यम् कक्षाकार्याणि।
2. संकलनात्मकमूल्याङ्कनाय परीक्षणपत्रम् (सितम्बरमासे)। परीक्षणपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति-
  - 'क' खण्डः अपठित-अवबोधनम् ( 10 )
  - 'ख' खण्डः रचनात्मक-कार्यम् ( 15 )
  - 'ग' खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् ( 30 )
  - 'घ' खण्डः पठित-अवबोधनम् ( 35 )

### खण्डानुसारं विषयाः मूल्याभारःच

खण्डः	विषयाः	प्रश्नप्रकाराः	प्रश्नसङ्ख्याः	मूल्याभारः
'क'	अपठित-अवबोधनम्			
(1)	(एकः अनुच्छेदः)	बहुविकल्पात्मकाः लघूत्तरात्मकाः		10
पूर्णभारः				10
'ख'	रचनात्मक-कार्यम्			
(2)	अनौपचारिकपत्रम्	निबन्धात्मकः	1	5
(3)	चित्रवर्णनम्/अनुच्छेदलेखनम्	निबन्धात्मकाः	1	10
पूर्णभारः				15
'ग'	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्			
(4)	सन्धिकार्यम्	बहुविकल्पात्मकः/ ल.उ.	1	5
(5)	समासः	बहुविकल्पालकः	1	6
(6)	प्रत्ययाः	लघूत्तरात्मकाः/ ब.वि	1	5
(7)	अव्ययपदानि	लघूत्तरात्मकाः/ ब.वि	1	5
(8)	वाच्यपरिवर्तनम्	लघूत्तरात्मकाः/ ब.वि	1	5
(9)	समयलेखनम्	लघूत्तरात्मकाः/ ब.वि	1	4
पूर्णभारः				30

‘घ’	पठित-अवबोधनम्			
(10)	गद्यांशः	बहुविकल्पात्मकाः/ल.उ.	1	5
(11)	पद्यांशः	ब.वि./ल.उ.	1	5
(12)	नाट्यांशः	ब.वि./ल.उ.	1	5
(13)	भावावबोधनम्	ब.वि./ ल.घु.उ.	1	4
(12)	श्लोकान्वयः	लघूत्तरात्मकाः / ब.वि	1	4
(13)	प्रश्न-निर्माणम्	ब. वि./ ल.घु.उ.	1	4
(14)	कथाक्रमः	निबंधात्मकाः		4
(15)	शब्दार्थमेलनम्	बहुविकल्पात्मकाः / ल.उ.	1	4
<b>कुल भार</b>				<b>35</b>

(प्रश्नपत्रे पाठ्य पुस्तकेभ्यः 3-5 अंकानाम् प्रश्नः मूल्याधारितः भवेत्)

**सम्पूर्णभारः 90**

### संस्कृतस्य प्रथमसत्रस्य पाठ्यक्रमः

#### कक्षा – दशमी

अप्रैल-सितम्बर 2015 प्रथमं सत्रम्

संकलनात्मकं मूल्याङ्कनम्

30%

90 अङ्का

**‘क’ खण्डः (अपठित-अवबोधनम्)**

**( 10 )**

**( एकः गद्यात्मकः खण्डः )**

35-40 शब्दपरिमितः गद्यांशः

(6)

❖ एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम्

❖ अनुच्छेद-आधारितम् भाषिकं कार्यम्

**भाषिककार्याय तत्त्वानि**

(4)

❖ वाक्ये कर्तृ-क्रिया पदचयनम्

❖ कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः

❖ विशेषण-विशेष्य-चयनम्

❖ सर्वनामप्रयोगः

❖ पर्याय-विलोमपद-चयनम्

**‘ख’ खण्डः रचनात्मकं कार्यम्**

**15 अङ्का**

( मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम् )

(i) सङ्केताधारितम् अनौपचारिकं पत्रम्

(5)

(ii) चित्राधारितम् वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् वा

(10)

**‘ग’ खण्डः ( अनुप्रयुक्तव्याकरणम् )**

**30 अङ्का**

( मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम् )

सन्धिकार्यम् (5)

- स्वरसन्धिः – दीर्घः, गुणः, वृद्धिः (2)
- व्यञ्जनसन्धिः – परसवर्ण, छत्वं, तुकागमः (2)
- विसर्गसन्धिः – विसर्गस्य उत्वं, रत्वम् (1)

समासः (6)

- तत्पुरुषः ( विभक्तिः, नञ्, उपपदः ) (2)
- कर्मधारयः (2)
- द्विगुः (2)

प्रत्ययाः (5)

- कृदन्ताः – तव्यत्, अनीयर् (2)
- तद्धिताः – मतुप्, इन्, ठक् (3)

अव्ययपदानि (5)

अपि, इव, उच्चैः, एव, नूनम्, पुरा, इतस्ततः, अत्र-तत्र, इदानीम्, यथा-तथा, विना, सहसा, अधुना, वृथा, शनैः

वाच्यपरिवर्तनम् ( केवलं लट्लकारे ) ( कर्तृ-कर्म-क्रिया ) (5)

4. अङ्कानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम् (4)
- ( सामान्य- सपाद- सार्ध- पादोन )

**‘घ’ खण्डः ( पठित-अवबोधनम् ) 35 अङ्काः**

( मणिका ( प्रथमः भागः ) पाठ्यपुस्तकम् अधिकृत्य )

1. पाठ्यपुस्तकस्य सामग्रीम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् (15)
- (i) गद्यांशः (ii) पद्यांशः (iii) नाट्यांशः (5+5+5)

प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।

भाषिककार्यम्। ( बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः )

2. भावावबोधनम् (4)
3. एकस्य श्लोकस्य अन्वयः (4)
- ( रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा )
4. वाक्येषु रेखांकितपदानि अधिकृत्य प्रश्नानां निर्माणम्। (4)
5. कथाक्रमसंयोजनम् (4)
- ( क्रमरहित-वाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम् )
6. शब्दार्थाः (4)
- ( सन्दर्भे शब्दप्रयोगद्वारा शब्दार्थमेलनद्वारा वा )
- ( बहुविकल्पात्मकाः / ल.उ. प्रश्नाः )

पाठानां नामानि ( पुस्तकम्-मणिका ( संस्कृत-पाठ्यपुस्तकम् द्वितीयः भागः ) ( दशमश्रेण्यै )

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
प्रथमः पाठः	वाङ्मयं तपः
द्वितीयः पाठः	आज्ञा गुरुणां ह्यविचारणीया
तृतीयः पाठः	किं किम् उपादेयम्
चतुर्थः पाठः	नास्ति त्यागसमं सुखम्
पञ्चमः पाठः	अभ्यासवशां मनः

## संस्कृतम् ( सम्प्रेषणात्मकम् ) (Code No. 122)

कक्षा- दशमी

अक्तूबर-मार्च ( 2015-2016 ) द्वितीय सत्रम्

- (i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 3 - 10% 20%  
(ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 4 - 10%
- संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 30%
  - रचनात्मक-मूल्याङ्कनाय संस्कृते रचनात्मकानि कार्याणि, व्यवहारे संस्कृत-प्रयोगः, संस्कृत गतिविधयः, प्रायोजनात्मकं कार्यं, कक्षाकार्याणि, गृहकार्यं च ।
  - संकलनात्मकमूल्याङ्कनाय परीक्षणपत्रम् (मार्चमासे)। परीक्षणपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति-
 

‘क’ खण्डः अपठित-अवबोधनम्	( 15 )
‘ख’ खण्डः रचनात्मक-कार्यम्	( 15 )
‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	( 30 )
‘घ’ खण्डः पठित-अवबोधनम्	( 30 )

### खण्डानुसारं विषयाः मूल्यभारःच

खण्डः	विषयाः	प्रश्नप्रकाराः	प्रश्नसङ्ख्याः	मूल्यभारः
‘क’	अपठित-अवबोधनम्		15	
(1)	एकः गद्यांशः (80-100 एकः अनुच्छेदः)	बहुविकल्पात्मकाः	1	10
(2)	एकं सरलं पद्यम्	लघूत्तरात्मकाः	1	5
पूर्णभारः				15
‘ख’	रचनात्मक-कार्यम्		15	
(3)	अनौपचारिकपत्रम्/औपचारिकपत्रम्	निबन्धात्मकः	1	5
(4)	चित्रवर्णनम्/अनुच्छेदलेखनम्	निबन्धात्मकाः	1	10
पूर्णभारः				15
‘ग’	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्		30	

(5)	सन्धि	लघूत्तरात्मकः / ब.वि.	1	4
(6)	समासः	बहुविकल्पात्मकः / ल.उ.	1	5
(7)	प्रत्ययाः	बहुविकल्पात्मकः / ल.उ.	1	5
(8)	अव्ययपदानि	लघूत्तरात्मकः / ब.वि.	1	5
(9)	सङ्ख्या	लघूत्तरात्मकः / ब.वि.	1	5
(10)	संशोधनकार्यम्	ब.वि. / ल.उ.	1	6
<b>कुलभारः</b>			<b>30</b>	
<b>‘घ’</b>	<b>पठित-अवबोधनम्</b>		<b>30</b>	
(11)	गद्यांश	ब.वि./लघूत्तरात्मकः	1	4
(12)	पद्यांश	ब.वि./लघूत्तरात्मकः	1	4
(13)	नाट्यांशाः	ब.वि./लघूत्तरात्मकः	1	4
(14)	भावावबोधनम्	बहुविकल्पात्मकः / ल.उ.	1	2
(15)	श्लोकान्वयः	लघूत्तरात्मकः / ब.वि.	1	4
(16)	प्रश्न-निर्माणम्	लघूत्तरात्मकः / ब.वि.	1	5
(17)	कथाक्रमः	निबंधात्मकः	1	4
(18)	शब्दार्थमेलनम्	बहुविकल्पात्मकः / ल.उ.	1	3
<b>पूर्णभारः</b>			<b>30</b>	

(प्रश्नपत्रे पाठ्य पुस्तकेभ्यः 3-5 अंकानाम् प्रश्नः मूल्याधारितः भवेत्)

**सम्पूर्णभारः 90**

## संस्कृतस्य द्वितीयसत्रस्य पाठ्यक्रमः

### कक्षा – दशमी

अवधि: – अक्टूबर-मार्च ( 2015-2016 )

संकलनात्मकं मूल्याङ्कनम्

90 अङ्काः

**क' खण्डः ( अपठित-अवबोधनम् )**

( 15 )

**( एकः गद्यात्मकः खण्डः )/एकः सरलः श्लोकः**

( 10+5 )

80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः ( सरलकथा वर्णनम् वा )

(4+4+2=10)

• एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम्

(4)

• अनुच्छेद-आधारितम् भाषिकं कार्यम्

(4)

• समुचितं शीर्षकम्

(2)

एकः सरलः श्लोकः

(2+2+1=05)

भाषिककार्याय तत्त्वानि

- वाक्ये कर्तृ-क्रिया पदचयनम् , कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः (2)
- विशेषण-विशेष्य-चयनम् , सर्वनामप्रयोगः (2)
- पर्याय-विलोमपद-चयनम् (1)

**‘ख’ खण्डः रचनात्मकं कार्यम् 15 अङ्काः**

( मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम् )

- (i) सङ्केताधारितम् अनौपचारिकं पत्रम् (5)
- (ii) चित्राधारितम् वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् वा (पञ्चवाक्यानि) (10)

**‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 30 अङ्काः**

( मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम् )

1. सन्धिकार्यम् (4)
  - (i) स्वरसन्धिः – यण्, अयादिः, पूर्वरूपम् (2)
  - (ii) व्यञ्जनसन्धिः – मोऽनुस्वारः, वर्गीयप्रथमाक्षराणां तृतीयवर्णे परिवर्तनम्, प्रथमवर्णस्य पञ्चमवर्णे परिवर्तनम् (1)
  - (iii) विसर्गसन्धिः – विसर्गस्य लोपः, विसर्गस्थाने स् श् ष् (1)
2. समासः ( वाक्येषु समस्तपदानां विग्रहः विग्रहपदानां च समासः ) (5)
  - (i) द्वन्द्वः (1)
  - (ii) बहुव्रीहिः, समानाधिकरणम् (2)
  - (iii) अव्ययीभावः ( अनु, उप, सह, निर्, प्रति, यथा ) (2)
3. प्रत्ययाः (5)
  - कृदन्ताः – शतृ, शानच् (2)
  - तद्धिताः – त्व, तल् (2)
  - स्त्रीप्रत्ययौ – टाप् डीप् (1)
4. अव्ययपदानि (5)
 

इति, कदा, कुतः, मा, यत्, यत्र-कुत्र, सम्प्रति, यदा-कदा, यावत्, श्वः, ह्यः, बहिः, कदापि, किमर्थम् ।
5. सङ्ख्या एकतः पञ्चपर्यन्तं वाक्यप्रयोगः। एकतः शतपर्यन्तं संख्याज्ञानम् (5)
6. वचन – लिङ्ग – पुरुष – लकार – दृष्ट्या संशोधनम् (6)

**‘घ’ खण्डः ( पठित-अवबोधनम् ) 30 अङ्काः**

( मणिका ( द्वितीयः भागः ) पाठ्यपुस्तकम् अधिकृत्य )

1. पाठ्यपुस्तकस्य सामग्रीम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् (12)
  - (i) गद्यांशः (ii) पद्यांशः (iii) नाट्यांशः (4+4+4)

प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।

भाषिककार्यम्। ( बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः )

2. भावावबोधनम् (2)
3. श्लोकान्वयः (4)  
( रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा)
4. वाक्येषु रेखांकितपदानि अधिकृत्य पञ्च प्रश्नानां निर्माणम् । (5)
5. कथाक्रमसंयोजनम् (4)  
( क्रमरहित-अष्टवाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम्)
5. शब्दार्थाः (त्रयाणाम्) (3)  
( सन्दर्भे शब्दप्रयोगद्वारा शब्दार्थमेलनद्वारा वा)  
( बहुविकल्पात्मकाः / ल.उ. प्रश्नाः)

पाठानां नामानि ( पुस्तकम्-मणिका ( संस्कृत-पाठ्यपुस्तकम्) ( दशमश्रेण्यै)

पाठसङ्ख्या	पाठनाम	पाठसङ्ख्या	पाठनाम
षष्ठः पाठः	साधुवृत्तिं समाचरेत्	नवमः पाठः	राष्ट्रं संरक्ष्यमेव हि
सप्तमः पाठः	रमणीया हि सृष्टिरेषा	दशमः पाठः	सुस्वागतं भो! अरुणाचलेऽस्मिन्
अष्टमः पाठः	तिरुक्कुरल् - सूक्ति - सौरभम्	एकादशः पाठः	कालोऽहम्

टिप्पणी - उत्तराणि केवलं संस्कृतेन लेखितव्यानि

### निर्धारित पाठ्यपुस्तकें

- 1 मणिका (पाठ्यपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम् (प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)
- 2 मणिका (अभ्यासपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)
- 3 व्याकरणवीथिः (अतिरिक्तपठनार्थम्) (प्रकाशनम् - रां.शै.प्र.अनु.पिर.)

### रचनात्मक-मूल्याङ्कनम्

आधारभूत-अधिगम-गतिविधयः

कक्षासु संस्कृतेन वार्तालापः	परियोजनाकार्यम्	कक्षाकार्यम्	पाठ्यसहगामिक्रियाः
------------------------------	-----------------	--------------	--------------------

आधारभूतकौशलानि अधिकृत्य

श्लोकोच्चारणम्, कवितापाठः, गीतगायनम्, काव्यपाठः	गद्यवाचनम्, कथाकथनम्, स्वपरिचयः, परिवेशपरिचयः (संक्षेपेण)	लेखनकार्यम् – सङ्केताधारितकथालेखनम्, वर्णनम्, चित्रकथा, अनुच्छेदलेखनम्, संवादलेखनम्, निबंधलेखनम्, कवीनां जीवनपरिचयः, प्राचीनकवीनां वैशिष्ट्यम्	भाषणप्रतियोगिता
अन्त्याक्षरी	शब्दसंग्रहः	शब्दकोशनिर्माणम् – (फल-पुष्प-पशु-पक्षी-शाक-गृह-वस्तुनां नामानि)	अभिनयः / भूमिकानिर्वाहः
समाचार-श्रवणम्-वाचनम् (दूरदर्शनेन आकाशवाण्या च)	भाषाक्रीडाः	सान्द्रमुद्रिका-श्रवणम्/निर्माणम् (C.D.)	सूक्तिसंग्रहः, कथासंग्रहः, प्राचीनविज्ञान-सम्बद्ध-लेख संग्रहः
पत्रलेखनम्, पत्रिकासम्पादनम्, भित्तिपत्रिका। वाक्यपूर्तिः	प्रातः कालीनसभा	दैनिक-व्यवहार-वाक्य-संग्रहः	

अवलोकनीयानि तत्त्वानि

उच्चारणम्	गति-यति-लय-भावभंगिमा	आरोह-अवरोहौ (सम्भाषणे)	अवबोधनम्
समुचितशब्दप्रयोगः	विरामचिह्नप्रयोगः	वर्तनीविन्यासः	आत्मविश्वासः
संस्कृत-प्रयोगः (दैनिक-व्यवहारे)			

### आधारभूत-प्रारूपम् (अधिकतम- अङ्काः- 90)

क्रमस ङ्ख्या	प्रश्नप्रकारः	अधिगमोपलब्धिः परीक्षणकौशलानि च	लघूत्तराणि बहुविकल्पात्मकाः	लघूत्तराणि (अङ्काः)	दीर्घोत्तराणि	अङ्काः	प्रतिशत
1.	स्मरणम् (ज्ञान-आधारित-सामान्य स्मृत्यात्मकाः प्रश्नाः)	● श्रवण-भाषण-पठन- लेखन-कौशलानि	7	1	-----	10	10
2.	अवबोधनम् (परिचितम् अर्थयुक्तम्)	● अनुभवात्मकता ● तार्किकता	4	2*	2*	20	22.5
3.	अनुप्रयोगः (नवीनोदाहरणेषु ज्ञान-प्रयोगः)	● विश्लेषणात्मकानि कौशलानि	1	3*	2*	20	22.5
4.	उच्च-स्तरीय-चिन्तनात्मकं कौशलम्	● वर्णनात्मकता	2	1*	2*	15	17
5.	रचनात्मकता (निर्णयक्षमतायाः परिस्थित्यात्मकं च मूल्याङ्कनम्)	● संवादात्मकता ● रचनात्मकता	-----	-----	5	25	28
			14	7	11	90	100

\* अंकित प्रश्नों के उप भाग भी लिये जा सकते हैं।